

про діяльність служби дільничних інспекторів міліції через інтернет-мережу та постійно наповнювати її різноманітною корисною для населення інформацією.

Список використаних джерел:

1. Зінич В. М. Дільничний інспектор міліції як суб'єкт профілактики правопорушень: організаційно-правовий аспект : автореф. дис... канд. юрид. наук: 12.00.07 / Київський національний ун-т внутрішніх справ. — К., 2007. — 22с.
2. Казанчук І.Д. Перспективи залучення населення до співробітництва з органами внутрішніх справ на сучасному етапі розвитку правоохоронної системи // Вісник ОІВС. - 2004. - № 3. - ч. 1. - С 85-90
3. Коропатов О. М. Організаційно-правові питання взаємодії дільничного інспектора міліції з іншими службами міліції та громадськістю: монографія / О. М. Коропатов, Х. П. Ярмакі.- О.: Вид-во Одеського держ. Ун-ту ВС, 2009. - 184 с.
4. Про участь громадян в охороні громадського порядку і державного кордону: Закон України від 22.06.2000 р. // Офіційний вісник України. - 2000. - № 30. - Ст. 1248.
5. Cain M. Indicators of Neighborhood Satisfaction with Police in New York City. - N.Y., 2002. - 112 p

УДК 342.95:342.842 (477)

Кальник В. В.,

здобувач кафедри адміністративного права,
Інституту права ім. князя Володимира Великого
Міжрегіональної Академії управління персоналом

СТРОКИ У СПРАВАХ ПРО ПОРУШЕННЯ ВИБОРЧИХ ПРАВ

В даній статті досліджуються окремі аспекти визначення та застосування строків адміністративного провадження у справах про порушення виборчих прав, визначаються їх особливості.

Ключові слова: адміністративне провадження, виборчі права, процесуальні адміністративні строки, адміністративний суд.

В данной статье исследуются отдельные аспекты определения и применения сроков административного судопроизводства по делам о нарушении избирательных прав, определяются их особенности.

Ключевые слова: административное судопроизводство, избирательные права, процессуальные административные сроки, административный суд.

In this article the separate aspects of determination and application of terms of administrative realization are investigated in matters about violation of the right to vote, their features are determined.

Keywords: administrative realization, the right to vote, judicial administrative terms, administrative court.

Актуальність проблематики. Захист виборчих прав забезпечується наявністю регламентованої адміністративної та судової процесуальної форми. Судовий порядок вирішення виборчих спорів забезпечує незалежність та неупередженість прийняття рішень, гарантує їх об'єктивність. При цьому зарахування виборчих спорів до компетенції адміністративних судів дозволяє учасникам виборчого процесу користуватися всіма перевагами адміністративної юстиції та створює належні гарантії захисту й поновлення виборчих прав.

Практика вирішення спорів, що виникають у ході виборчого процесу, виявила численні прогалини і колізії у цій сфері і, зокрема, стосовно визначення та застосування строків адміністративного судочинства.

Ступінь наукової розробки. Специфіка судового захисту при вирішенні публічно-правових спорів, зокрема виборчих спорів, досліджувалися такими представниками науки цивільного процесу як М. В. Жушман, П. І. Радченко, В. В. Комаров, М. Й. Штефан та ін. Питання судового захисту публічних прав і свобод людини розглядалося у межах теоретичних засад адміністративного процесу у працях В. Б. Авер'янова, Ю. П. Битяка, І. П. Голосніченка, В. В. Гордєєва, Є. В. Додіна, С. В. Кальченка, К. М. Кобилянського, І. Б. Коліушка, Р. О. Куйбиди, В. М. Матвійчука, А. Ю. Осадчого, О. М. Пасенюка, М. І. Смоковича, В. С. Стефанюка, В. І. Шишкіна, та ін. Водночас, у працях цих учених визначаються більшою мірою загальнотеоретичні основи адміністративного процесу та досліджуються його фундаментальні інститути. Особливості строків розгляду й вирішення виборчих спорів у порядку адміністративного судочинства залишаються майже не вивченими.

Мета статті полягає в тому, щоб на підставі теоретичних уявлень, діючого законодавства проаналізувати адміністративно-процесуальні строки у справах щодо захисту виборчих, а також виявити особливості їх застосування та колізії практичного застосування.

Виклад матеріалу. Строки у процесуальних галузях права утворюють інститут, який багато в чому визначає природу відповідного процесу. Автори великого юридичного словника за редакцією А.Я. Сухарева та В.Є. Крутських [1, с. 397] визначають процесуальний строк як час, установлений для вчинення тих чи інших процесуальних дій у кримінальному, цивільному, адміністративному, конституційному процесі. На їх думку процесуальні строки мають на меті забезпечити оперативність судочинства, здійснюючи дисциплінуючий вплив на суд та на інших учасників процесу.

Суб'єктивні права та юридичні обов'язки учасників правовідносин виникають, розвиваються й припиняються у певний час. Дія самих законів також обмежена у часі.

Процесуальні строки є часовою формою руху процесу, формами існування і розвитку суб'єктивних прав та обов'язків, що становлять його зміст. Тому настання або закінчення строку набуває значення не само по собі, а в сукупності з подіями або діями, для вчинення або утримання від вчинення яких цей строк установлено [2, с.36]. Отже, строки не мають самостійного місця у загальній системі юридичних фактів. Строки як часова форма, в якій відбуваються події або здійснюються дії (бездіяльність), породжують юридичні наслідки лише у зв'язку з діями й подіями. Наприклад, пропуск строку позовної давності тягне за собою відмову у позові не просто у зв'язку з закінченням такого строку, а тому, що позивач у встановлений строк не вчинив позову до відповідача про захист порушеного права [3, с. 13].

Суб'єктом встановлення майже всіх виборчих строків у справах, що виникають із правовідносин, пов'язаних із виборчим процесом, є законодавчий орган держави – Верховна Рада України, оскільки ці строки закріплюються безпосередньо в КАС України.

Особливістю чинного законодавства, яке стосується спорів про порушення виборчих прав, є надзвичайно суворий порядок регулювання відповідних строків щодо направлення та розгляду скарг та позовів на рішення виборчих комісій.

Враховуючи характер виборчого процесу, закон установлює відповідні процесуальні строки здійснення всіх процесуальних дій у справах, що пов'язані з призначенням, підготовкою та проведенням виборів. Ці норми зумовлені швидкоплинністю виборчого процесу та нагальною необхідністю прийняття рішень по суті у стислі часові обмеження.

Строки оскарження та розгляду скарг, які стосуються виборів, мають на меті забезпечити, з одного боку, реалізацію виборчих прав громадян України, з іншого – формування легітимного складу представницьких органів, можливість почати здійснення ними своїх повноважень у строки, передбачені Конституцією та законами України [4, с. 26]. Тому визначення стислих строків оскарження порушень відповідає меті виборчого процесу.

Загальний строк звернення до адміністративного суду встановлено у ч. 6 ст. 172 КАС України, він дорівнює п'яти дням із дня прийняття рішення, вчинення дії або допущення бездіяльності. Крім того, КАС України містить строк, який закінчується з настанням певної події. Адміністративний позов щодо рішення, дій чи бездіяльності, що мали місце до дня голосування, може бути подано у п'ятиденний строк, але не пізніше двадцять четвертої години дня, що передує дню голосування (ч. 7 ст. 172). Такі ж саме строки встановлюються ст.ст. 174 та 175 КАС України.

Адміністративний позов щодо рішень, дій чи бездіяльності виборчої комісії, членів цих комісій, що мали місце у день голосування, під час підрахунку голосів та встановлення результатів голосування на дільниці, може бути подано до адміністративного суду у дводенний строк з дня прийняття рішення, вчинення дії або допущення бездіяльності (ч. 8 ст. 172). Статті 174 та 175 КАС України не посилаються на вищенаведену норму.

Строки розгляду виборчих спорів адміністративними судами першої інстанції встановлюються ч.11 ст.172 КАС України. Суд вирішує адміністративні справи, визначені цією статтею, у дводенний строк після надходження позовної заяви. Адміністративні справи за позовними заявами, що надійшли до дня голосування, вирішуються судом у дводенний строк, але не пізніше ніж за дві години до початку голосування. Адміністративні справи за позовними заявами, що надійшли у день голосування вирішуються судом до закінчення голосування. Адміністративні справи за позовними заявами, що надійшли у день голосування, але після закінчення голосування, вирішуються судом у дводенний строк після надходження позовної заяви. Статтями 174 та 175 КАС України встановлюються аналогічні строки.

Строки апеляційного перегляду рішень адміністративного суду у справах, пов'язаних із виборчим процесом, регламентовані ст. 177 КАС України. Відповідно до ч. 5 ст. 177 КАС України судові рішення можуть бути оскаржені в апеляційному порядку у дводенний строк із дня їх проголошення, а судові рішення, ухвалені до дня голосування – не пізніше як за чотири години до початку голосування. Згідно з ч. 7 вищенаведеної статті суд апеляційної інстанції розглядає справу у дводенний строк після закінчення строку апеляційного оскарження з повідомленням осіб, які беруть участь у справі. Апеляційна скарга стосовно судового рішення, що було ухвалене до дня голосування, розглядається не пізніше, ніж за дві години до початку голосування.

Слід звернути увагу на те, що ч. 11 ст. 172, яка встановлює строк розгляду адміністративними судами виборчих спорів у порядку першої інстанції, та ч. 5 ст. 177, що закріплює строк апеляційного оскарження рішень адміністративного суду, не становлять єдиного механізму. Як було сказано раніше, адміністративний суд,

отримавши позовну заяву за два дні до голосування, може розглядати її до шостої ранку неділі (тобто за дві години до початку голосування згідно з нормами діючого законодавства). При цьому, строк апеляційного оскарження закінчується о четвертій ранку (за чотири години до початку голосування) [5, с. 582]. Така недосконала регламентація допускає можливість існування ситуацій, коли строк апеляційного оскарження закінчується ще до винесення рішення адміністративним судом у першій інстанції. Безперечно, вищенаведене може в деяких випадках взагалі унеможливити апеляційне оскарження, суперечить відповідному принципу, який закріплено у Конституції України та в Законі України «Про судоустрій і статус суддів» і в майбутньому може стати предметом розгляду у Конституційному Суді України.

Кожна стадія виборчого процесу і кожна виборча процедура обов'язково мають бути визначені чіткими строковими межами, причому ці строки повинні бути гармонізованими [6, с. 91]. У тих випадках, коли строки виборчих процедур не узгоджені між собою, виникає ситуація, за якої порушуються конституційні виборчі права громадян України та інших суб'єктів виборчого процесу.

Розгляд адміністративним судом справ про уточнення списку виборців має бути здійснений у строки, що закріплені у ст. 173. Особа може звернутися до адміністративного суду з позовом про уточнення списку виборців не пізніше як за два дні до дня голосування. При цьому, адміністративний суд вирішує такі справи у дводенний строк після надходження позовної заяви, але не пізніше, ніж за два дні до дня голосування, а якщо позовна заява надійшла за два дні до дня голосування – невідкладно. Апеляційний перегляд рішень про уточнення списку виборців здійснюється за тими ж строками, що й всі інші адміністративні справи, пов'язані з виборчим процесом.

Слід звернути увагу і на той факт, що при оскарженні рішень, дій чи бездіяльності окружних виборчих комісій як у межах п'ятиденного строку, так і після цього строку (у тих випадках, коли постанови окружних виборчих комісій про результати виборів народного депутата України в одномандатному виборчому окрузі приймалися повторно) фактично оскаржувалися однорідні юридичні факти, що мали абсолютно однакові юридичні значення та наслідки, оскільки у будь-якому разі йшлося про встановлення результатів виборів народних депутатів України в одномандатному виборчому окрузі.

Таким чином, не випадково рішенням Конституційного Суду України від 3 липня 2003 р. № 13-рп/2003 у справі про офіційне тлумачення положення частини шостої ст. 29 Закону України «Про вибори народних депутатів України» (справа про строки оскарження порушень під час підрахунку голосів та встановлення результатів голосування) визнано таким, що не відповідає Конституції України (є неконституційним) положення четвертого речення ч. 6 ст. 29 зазначеного Закону, згідно з яким скарга щодо порушень, які мали місце під час підрахунку голосів та встановлення результатів голосування в роботі дільничної виборчої комісії, може бути подана до окружної виборчої комісії або до суду протягом двох днів після дня виборів, а в роботі окружної виборчої комісії – до Центральної виборчої комісії або до суду – протягом п'яти днів після дня виборів, у частині, що унеможлиблює оскарження вчинених після закінчення двох та п'яти днів після дня виборів порушень у роботі відповідно дільничної або окружної виборчої комісії під час підрахунку голосів та встановлення результатів голосування [7]. Після цього рішення зазначене положення

втратило чинність. Але Конституційний Суд України ухвалив, що рішення не поширюється на правовідносини, які виникли до дня його ухвалення.

Безперечно, подібні прогалини у правовому регулюванні виборів необхідно усунути. В законодавстві повинен застосовуватись однаковий підхід щодо строків оскарження однорідних рішень, юридичних дій, бездіяльності.

До строків вчинення суб'єктами виборчого процесу юридичних дій належать також строки оскарження рішень, дій чи бездіяльності, що стосуються організації підготовки та проведення виборів, а також строки розгляду відповідними суб'єктами цих скарг або інших заяв, звернень із зазначених питань та прийняття щодо них рішення [8, с. 88].

На відміну від строків, про які йшлося вище, строки повноважень суб'єктів виборчого процесу не завжди мають чітко визначені граничні межі. До прикладу, в законодавстві завжди визначено строк повноважень виборчих комісій. Зокрема, Законом України «Про вибори народних депутатів України» передбачено, що повноваження окружних і дільничних виборчих комісій закінчуються через 10 днів після дня офіційного оприлюднення Центральною виборчою комісією результатів виборів. При цьому, на жаль, у жодному виборчому законі не визначено строк закінчення повноважень кандидатів на виборні посади, їх довірених осіб, уповноважених осіб політичних партій чи їх місцевих осередків, виборчих блоків партій, громадських організацій, офіційних спостерігачів, що ускладнює реалізацію законодавства про вибори передусім щодо оскарження порушень цього законодавства.

Серед строків у виборчому процесі можна виокремити ще два види: строки, за точку обчислення яких визначено день виборів або день голосування, та інші строки, які обчислюються з моменту настання певної події чи прийняття рішення, вчинення дії або бездіяльності [9, с. 119].

Окрему групу становлять строки, які передбачають невідкладне виконання певних дій та для визначення яких законодавцем використовуються такі терміни, як «негайно», «відразу» тощо. Такі визначення строків вживаються в законодавстві переважно щодо справ, які виникають із правовідносин, пов'язаних з виборчим процесом. Наприклад, ст. 173 КАС України визначає, що адміністративний суд «невідкладно» вирішує адміністративні справи щодо уточнення списку виборців, якщо позовна заява надійшла за два дні до дня голосування або пізніше.

Щоправда, законодавство жодним чином не дає роз'яснень щодо максимальної величини строків, що визначаються цими поняттями. Отже, виконання термінів «негайно», «відразу» іноді тягнеться добу, а то й декілька діб [10, с. 8].

Строки, за якими адміністративний суд вирішує виборчі спори, характеризуються не лише швидкоплинністю, але й особливим механізмом обчислення, який визначається у ст. 179 КАС України і встановлює суттєві відмінності.

Насамперед, якщо загальні строки КАС України визначаються роками, місяцями і робочими днями, то строки здійснення процесуальних дій у виборчих спорах обчислюються календарними днями й годинами (ч. 2 ст. 179).

Відповідно до загальних норм обчислення строків, згідно з ч. 6 ст. 103 КАС України, якщо закінчення строку припадає на вихідний, святковий чи інший неробочий день, останнім днем строку є перший після нього робочий день [5, с. 487]. У справах, пов'язаних із виборчим процесом, така норма не діє, що є цілком логічним. Як визначено раніше, більшість строків здійснення процесуальних дій пов'язані з такими подіями як голосування, підрахунок голосів, встановлення результатів виборів. Слід

звернути увагу на те, що днем голосування відповідно до норм діючого законодавства є завжди неділя. Таким чином, перенесення на перший робочий день строків, що обчислюються, наприклад, годинами, не відповідало б цілям законодавства у цих справах.

Звичайний позов вважається поданим до адміністративного суду з моменту здачі на пошту або інший відповідний засіб зв'язку (ч. 9 ст. 103), однак адміністративний позов до суб'єктів виборчого процесу вважається поданим лише в момент його надходження до адміністративного суду, відповідно до ч. 5 ст. 179.

Крім того, строки вчинення процесуальних дій у справах, що виникають із правовідносин, пов'язаних із виборчим процесом, не можуть бути поновленими. Згідно з тією ж ч. 5 ст. 179, документи (позовні заяви, апеляційні скарги тощо) подані після закінчення цих строків, суд залишає без розгляду. Завжди існувала нагальна потреба в тому, щоб законодавець, закріплюючи припинювальні строки оскарження порушень виборчого законодавства та чіткі строки розгляду судами виборчих спорів, одночасно встановив пряму заборону для судових органів на поновлення ними пропущених строків оскарження та на можливість порушення ними строків розгляду справ цієї категорії [10].

Як визначає ч. 10 ст. 103 КАС України, зупинення провадження в адміністративній справі зупиняє перебіг усіх процесуальних строків у цій адміністративній справі; перебіг процесуальних строків продовжується з дня поновлення провадження. На відміну від загальних правил обчислення строків, у справах, що виникають із правовідносин, пов'язаних із виборчим процесом, процесуальні строки не можуть бути зупинені.

Згідно із загальними правилами обчислення строків (ч. 8 ст. 103) моментом закінчення строку на вчинення будь-якої дії в суді є момент закінчення там робочого часу. Однак, таку норму не потрібно застосовувати в день, що передує дню голосування, та в день голосування. У позначений час всі місцеві та апеляційні адміністративні суди, а також Вищий адміністративний суд України функціонують цілодобово.

Ще одна відмінність обчислення строків щодо розгляду і вирішення виборчих спорів стосується моменту закінчення строку, пов'язаного з настанням певної події. Загальні правила КАС України (ч. 3 ст. 103) встановлюють, що останнім днем строку, закінчення якого пов'язане з подією, яка повинна неминуче настати, закінчується наступного дня після настання події. Разом з тим, за правилами обчислення строків ініціювання та вирішення виборчих спорів (ч. 3 ст. 179) останнім днем строку, який має закінчитися з настанням певної події, є день, що передує дню зазначеної події. Доцільність встановлення такої норми є дискусійною. Єдиною подією, з якою КАС України пов'язує закінчення строків, є початок голосування. При цьому, КАС України дуже чітко встановлюють момент закінчення таких строків – двадцять четверта година дня, що передує дню голосування (ст.ст. 172, 174, 175) та два дні до початку голосування (ст. 173). Таким чином, вищенаведена ч. 3 ст. 179 за діючими умовами взагалі не має функціонального навантаження та не може бути застосована до будь-яких суспільних відносин.

Висновки. Таким чином, вдосконалення та подальше реформування адміністративного процесу з використанням досвіду застосування його норм об'єктивно зумовлює необхідність створення уніфікованих підходів до змістовного наповнення інститутів адміністративного судочинства.

Строки оскарження та розгляду скарг, які стосуються виборів мають на меті забезпечити, з одного боку, реалізацію виборчих прав громадян України, з іншого – формування легітимного складу представницьких органів, можливість почати здійснення ними своїх повноважень у строки, передбачені Конституцією та законами України. Тому визначення стислих строків оскарження порушень відповідає меті виборчого процесу.

Список використаних джерел:

1. Большой юридический словарь / [под ред. А.Я. Сухарева, В.Е. Крутских]. – 2-е изд., перераб. и доп. – М. : ИНФА-М, 2004. – 704 с.
2. Кобилянський К.М. Право особи на захист в адміністративному суді / К.М. Кобилянський // Адвокат, 2010. – № 3. – С. 35 – 38.
3. Саєнко М. Строк звернення до адміністративного суду / М. Саєнко // Юридична газета. – 2010. – № 45. – С. 13.
4. Ставнійчук М.І. Строки у виборчому процесі : правові проблеми визначення поняття, класифікації та обрахунків / М.І. Ставнійчук // Право України. – 2003. – № 10. – С. 21 – 28.
5. Матвійчук В.К. Кодекс Адміністративного судочинства України : наук.-практ. коментар / В. К. Матвійчук, І. О. Хар. – К. : КНТ, 2007. – 786 с.
6. Марцеляк О.В. Вибори народних депутатів України : історія, теорія, практика / Марцеляк О.В. [навч. посіб.]. – Харків : ТОВ «Прометей». 2008. – 636 с.
7. Рішення Конституційного Суду України від 3.07.2003 р. № 13-рп/2003 у справі про офіційне тлумачення положення частини шостої ст. 29 Закону України «Про вибори народних депутатів України» (справа про строки оскарження порушень під час підрахунку голосів та встановлення результатів голосування Постанови Пленуму Вищого адміністративного суду України «Про практику застосування адміністративними судами положень кодексу адміністративного судочинства України під час розгляду спорів щодо правовідносин, пов'язаних з виборчим процесом чи процесом референдуму» № 2 від 02.04.2007р.) / [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=v0438551-07>
8. Основи адміністративного судочинства та адміністративного права : [навч. посіб.] / За заг. ред. Р. О. Куйбіди, В. І. Шишкіна. – К. : Старий Світ, 2006. – 576 с.
9. Кальченко С. Особливості застосування положень Кодексу адміністративного судочинства України щодо оскарження порушень виборчого законодавства / С. Кальченко // Юридичний журнал. – 2005. – №11. – С. 115 – 121.
10. Козлов С. «Безстроковий» строк позовної давності / С. Козлов // Юридична газета. – 2011. – № 2. – С. 8.

УДК 351.72

Окопник О.М.,
завідувач кафедри конституційного,
адміністративного та господарського права
ПВНЗ «Кіровоградський інститут державного та муніципального
управління Класичного приватного університету»,
кандидат юридичних наук, доцент

**АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ ВИЗНАЧЕННЯ РЕЖИМУ
ОСОБЛИВИХ ТЕРИТОРІЙ УКРАЇНИ, ЇХ ПОНЯТТЯ ТА ВИДИ**

У статті досліджується сучасний стан законодавчої бази України правового статусу режимів особливих територіальних утворень, розглянуто та проаналізовано існуючі погляди й